

FETHİ OKYAR'IN ANILARI. ATATÜRK-OKYAR VE ÇOK PARTİLİ TÜRKİYE

İhsan Sabri BALKAYA

Türkiye Cumhuriyet tarihinde çok partili hayata geçişin ilk denemesi 17 Kasım 1924'te kurulan Terakkiperver Cumhuriyet fırkası ile başlamıştır. İkinci deneme ise altı yıl sonra 12 Ağustos 1930'da kurulan Serbest Fırka ile yapılmıştır. Çok partili düzene geçişin önemli dönüm noktalarından birini oluşturan Serbest Fırka hakkında birçok araştırma yapılmış ve dönemi yaşamış insanların hatıralarında da yerini almıştır.

Serbest Fırka ile ilgili olarak yazılan hatıralardan belki de en önemlisi, firkanın kurucusu ve lideri olan Ali Fethi Okyar'ın hatıralarıdır. Bu hatıralar Cumhuriyet tarihi için ciddi bir bilgi kaynağı niteliğindedir.

Ali Fethi Okyar'ın Serbest Fırka ile ilgili hatıraları ilk defa 1987 yılında kızı Nermin Kırdar tarafından, Serbest Fırka Nasıl Doğdu, Nasıl Fesh Edildi? adıyla yayınlanmıştır. Mevcudunun az olması ve çok az bir okuyucu kitlesine ulaşması nedeniyle bu değerli bilgiler on yıl sonra oğlu Prof. Dr. Osman Okyar ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Seyitdanlıoğlu tarafından Ağustos 1997'de daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşması hedefi ile tekrar yayınlanmıştır. Türkiye İş Bankası tarafından yayınlanan eser dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde (13-32); Ali Fethi Okyar'ın kısa bir biyografisi verilmiştir. Biyografisi, meşrutiyet yılları, Mütareke ve Milli Mücadele, Cumhuriyet başlıkları altında, Ali Fethi Bey'in Mustafa Kemal ile Manastır Askeri İdadisi'nde başlayan arkadaşlıklarından ölümüne kadar ki hadiseler kısa ve öz bir şekilde yazılmıştır.

İkinci bölümde (32-91); Serbest Fırka'nın kuruluş öncesi ve Mustafa Kemal'in bu konudaki düşünceleri yansıtılmıştır. Yalova'daki görüşmelere başlayan Serbest Fırka'nın kuruluş süreci, kuruluş şartları, programı, teşkilatlanma çalışmaları, İzmir gezisi, 1930 belediye seçimleri ve bunların neticesinde Serbest Fırka'nın kapatılma süreci ve kapatılması hatıralardan ayrı olarak genel bilgiler şeklinde yazarlar tarafından açıklanmıştır.

Üçüncü bölüm (91-162) ise, eserin asıl kısmını oluşturmaktadır. Ali Fethi Okyar'ın Serbest Fırka Anıları başlığı ile yazılan bu bölüm, bizzat Ali Fethi Okyar'ın kendisinin kaleme aldığı hatıraları aktarılmıştır. Bu bölüm daha önce

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Bölümü

Nermin Kırdaş'ın yayınladığı hatıraların aynıdır. Hatıralar bölümünde önemli tarihi anları ve bilgileri bulmak mümkündür.

Dördüncü ve son bölüm (163-190), üç alt başlık altında hatıraların ve Serbest Fırka hakkında yazılanların değerlendirilmesinin yapıldığı bölümdür.

Gazi'nin siyasal inançları alt başlığında, Serbest Fırka denemesi nedeniyle Mustafa Kemal'in demokrasi ve hürriyet düşüncesini taşımadığını iddia eden araştırmacıların iddialarında hata ettiklerini, Mustafa Kema.'in demokrasi ve hürriyeti Türkiye'de yerleştirmek için her zaman çalıştığı dile getirilmiştir.

Çabuk Gelen Son alt başlığında ise, Serbest Fırka'nın kapatılması konusunda iki ana sebep üzerinde yapılan değerlendirmede irticanın gerçek bir sebep olmadığı ortaya konulmuştur.

Serbest Fırka ve Demokratikleşme alt başlığında ise Mustafa Kemal'in Serbest Fırka sonrası çoğulcu demokrasi isteğini ortaya koyduğu tutum ve 1945'te kurulan Demokrat Parti ile Serbest Fırka arasındaki benzerlikler dile getirilmiştir.

Ali Fethi Okyar'ın hatıralarının aktarıldığı üçüncü bölüm hariç diğer bölümlerde yazarlar çeşitli kaynaklara da dayanarak kendi bakış açılarını ortaya koymuşlardır. Orijinal fotoğrafların ekler kısmında yer alması ise esere ayrı bir önem kazandırmıştır.

Böylesine önemli bir konuda birinci elden kaynak niteliğinde olan hatıraların tekrar tarih literatürüne kazandırılması, Cumhuriyet Tarihi açısından önemli bir hizmet olmuştur. Günümüzde parti kapatmaların ve yeni partilerin kurulmasının yaşandığı bir zamanda yayımlanması ise eser üzerindeki dikkatleri daha da artırmış ve araştırmacılara yeni bakış açıları kazandırmış olması muhtemeldir. Osman Okyar'dan edindiğimiz bilgiye göre, şu anda eser İngilizce'ye çevrilmektedir. İngilizce olarak da yayınlanması hatıralara uluslararası bir nitelik kazandırması bakımından önemli olacaktır.